

МУЗЕЄЗНАВСТВО ТА ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО

УДК [94 (477+438) : 725.945] «1991/2017»

УПА ПРОТИ АК У ПАМ'ЯТНИКАХ, МЕМОРІАЛЬНИХ КОМПЛЕКСАХ, ПОХОВАННЯХ (2005-2014)

Олексій Попович

Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАН України
Україна, 79026, м. Львів, вул. Козельницька, 4
e-mail: oleksijpopowych@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8920-6157>

У статті проаналізовано державну політику у сфері формування історичного наратива в українському суспільстві через творення нових місць пам'яті, зокрема вказано на особливості дій адміністрацій президентів України В. Ющенка та В. Януковича. Охарактеризовано місцеві регіональні та національні особливості творення місць пам'яті, які виражалися у будівництві пам'ятників, меморіальних комплексів, меморіальних знаків. Вказано на жанрові особливості пам'ятників, котрі слугували засобом психологічного впливу на пересічних мешканців держави та виступали складовою сприйняття певних історичних подій і формування свідомості. Провідною тезою статті виступає обґрунтування маніпулятивності дій адміністрацій президентів України, регіональної влади й окремих політиків у творенні нових місць пам'яті пов'язаних з історією ОУН, УПА та АК з метою підняття власного виборчого рейтингу, політичною та ідеологічною орієнтацією.

Ключові слова: ОУН, УПА, АК, українсько-польське протистояння, національна пам'ять, місця пам'яті

Пам'ятко-меморіальні комплекси виступають матеріальним місцем пам'яті, що відображає соціальні та колективні інтерпретації минулого. З'явившись як продукти бачення минулого, вони впливали на історичну/національну пам'ять і свідомість відвідувачів та інших людей, які ознайомлювалися з інформацією про ці місця пам'яті через Інтернет, ЗМІ, розмови з іншими людьми. Пам'ятники та меморіали включалися владою до туристичних маршрутів, слугували місцями громадських зібрань. Як наслідок, вони виступали важливими засобами передачі певних версій історій, а через них – виражали політику пам'яті та формували/деформували свідомість населення. З іншого боку, пам'ятники та меморіали ставали частиною культурно-політичного процесу заснування традиції, сприяючи суспільним групам у розбудові традицій, поміщаючи у них самих себе [27].

Мета статті – на основі символічного маркування простору в Україні розкрити процес творення місць пам'яті українського визвольного руху та Армії крайової (АК), основою якого пос-

лужило політичні орієнтації владних еліт.

Процес творення місць пам'яті про український визвольний рух набув розмаху на початку 1990-х років, набравши як персоніфікованого, так і збірного характеру. У пам'ятниково-меморіальному просторі України з'явилися численні хрести загиблим членам ОУН і воїнам УПА [40, с. 555]. Через недостатнє фінансування й ідеологічні перепони пам'ятні хрести та знаки встановлювалися самовільно без узгодження з офіційною владою. Нерідко пам'ятники радянським солдатам перетворювали на кургани «Борцям за волю України» з національною символікою [15, с. 28].

Пам'ятниково-меморіальний простір присвячений українському визвольному рухові, набув звучання за президентства В. Ющенка. Піонером, як і лідером в утвердженні літопису ОУН та УПА, стали західні регіони України, в яких споруджено найбільшу кількість таких пам'ятників і меморіалів. Переважну кількість персоніфікованих пам'ятників присвячено С. Бандері. Характерно, що пам'ятники Провідникові ОУН, подібно як й іншим відомим пос-

татам українських націоналістів, відсутні у Центральній і Східній Україні. Пропагування культу Провідника ОУН виражалося у монументальній скульптурі, приуроченої до місць життя та діяльності Провідника й ювілейних дат УПА, які мав символізувати С.Бандера. Пам'ятники С.Бандері таким чином увібрали збірний образ, репрезентуючи, з одного боку, увесь український визвольний рух, з іншого – виступаючи гротескним символом звитяги українських націоналістів. Вказані пам'ятники були відкриті переважно на Заході (Івано-Франківська, Рівненська, Тернопільська, Львівська області). Поштовхом до будівництва пам'ятників на Прикарпатті стало проголошення 2008 р. роком С. Бандери [12, с. 20]. Знаковим монументом для Івано-Франківська став відкритий 1 січня 2009 р. пам'ятник С. Бандері разом з Музеєм визвольних змагань (площею понад 500 кв. метрів) з експозицією портретів і світлин бійців УПА [41].

На честь 100-річчя від дня народження Провідника ОУН у с.Гравівка Калуського району 12 жовтня 2008 р. відкрито пам'ятник, що побудований при фінансовій підтримці уродженця села, народного депутата України від НУНС З.Шкутяка [7]. Бронзові та гранітні погруддя було відкрито у селах Микитинці [26] та Узин (2007) [11], у м.Городенка (2008) [31] Івано-Франківської області. На свято Вознесіння 2010 р. у с. Підпечарах освятили величний пам'ятник на честь Андрія та Степана Бандерів, а ще раніше, у жовтні 2008 р., в Івано-Франківську встановили меморіальну дошку на честь їхнього сина та брата Василя. На родинній могилі Гадзінських-Бандерів (старий цвинтар Старого Угринова) у вересні 2007 р. урочисто відкрили пам'ятну стелу [34, с. 364].

Єдиним пам'ятник С. Бандері на Рівненщині упродовж означуваного періоду було відкрито 21 жовтня 2012 р. у м.Здолбунів [32]. У м. Тернополі пам'ятник встановлено з нагоди 100-річчя від дня його народження. За кошти приватних підприємців області було встановлено 15 жовтня 2007 р. пам'ятник у м.Бучачі [39]. Пам'ятники Провідникові ОУН також споруджені у смт. Підволочиськ (2006), м.Заліщики (2006), с.Струсові (2009) [36], м.Кременець (2011) [38], м.Чортків (2013) [37] Тернопільської обл.

Довго обговорювалася концепція пам'ятника С. Бандері у Львові, який крім погруддя мав включати 30-метрову тріумфальну арку на 4 колонах – тризуб з рельєфами та тріумфальна арка на чотирьох опорах, кожна з яких

символізує державотворчі віхи української історії: Київської Русі та Галицько-Волинської держави; період козацтва; Українську Народну Республіку та Західноукраїнську Народну Республіку; сучасну незалежну Україну [30]. Критики спорудження пам'ятника зауважували, що монумент витриманий у стилі радянського будівництва та відображає тоталітарне минуле ОУН; нібито бракувало ще одного пілона, який мав би символізувати боротьбу ОУН та УПА [1]. Окрім Львова пам'ятники С. Бандері були відкриті у містах Старий Самбір (2008), Трускавець (2010) [20], Самбір (2011), Великі Мости (2012), Сколе (2012) [11], Турка (2012) [2], селах Великосілки, Горішне (2011).

Рух з монументального увічнення постаті Р. Шухевича охопив пам'ятні місця, пов'язані з його родинними зв'язками та життєдіяльністю. Поштовхом до героїзації культу генерала УПА сприяли сенсаційна знахідка 13 жовтня 2005 р. нібито останків Р.Шухевича поблизу с. Гуків Чемеровецького району, де згодом було встановлено трьохметровий базальтовий хрест. Критики спорудження пам'ятного знаку зауважують, що заяви про сенсаційне знайдення решток тіла Р. Шухевича були здійснені напередодні Помаранчевої революції (1 грудня 2004 р.) і виходили із розрахунку прислужитися колишнього голови СБУ І.Смешка перед майже новим президентом В.Ющенком і громадськістю [9, с. 335].

Центром пам'ятково-меморіального будівництва, присвяченому генералові УПА, виступило Прикарпаття. 2009 р. неподалік с. Бубнище, де у 1925 р. Р. Шухевич встановив синьо-жовтий прапор, було встановлено погруддя та меморіальну таблицю. 2007 р. за участі освітянської й культурної громади та молоді Покуття відбулося встановлення художньо-меморіальних знаків Р. Шухевичу в Городенці на вулиці його імені та на фасаді музею історії у Коломиї. У величний національно-патріотичний здвиг на Гуцульщині перетворилося відкриття погруддя Р.Шухевича у с. Тюдів Косівського району в 2010 р. На цих творах монументального мистецтва Тарас Чупринка зображений переважно без кашкета, що підкреслює мужність, жертвовність, незламність людини-державника та вояка, що несе тягар відповідальності за долю нації [34, с. 364].

Місцеві органи влади та громадськість намагалися вшанувати пам'ять інших очільників визвольного руху. На громадські пожертви було споруджено бронзовий барельєф фундатору ОУН Є. Коновальцю в Івано-Франківську

(2005), монумент речнику українського націоналізму С. Ленкавського у приміському с. Угорники (2010) [13]. Прообразом відкритого у січні 2008 р. у Коломії пам'ятника борцям за незалежну Україну став легендарний сотенний УПА М. Симчич, що відбув 33 роки в радянських концтаборах. Спорудження пам'ятника ініціював і спонсорував Герой України В. Ткачук. Пам'ятні знаки командирів «Карпатської Січі» М. Колодзінському споруджено на Закарпатті (2012). Відкривалися також пам'ятні дошки воякам УПА, серед них М. Макаруку в м. Дубні (2012) [25]. Непоборність людського духу символізує погруддя К. Мандрик-Куйбіди у Болехові (2005), котра відбула десять років сталінських таборів. Його автори В. Яриш й О. Скоп відтворили образ героїні, що поєднує риси 17-річної зв'язкової УПА й поетеси, яка зуміла передати велич повстанської звитяги [34, с. 365].

На території західних областей України також відновлювалися та відкривалися пам'ятні хрести та кургани «Борцям за волю України», які були зруйновані у радянську добу. Більшість з них встановлено без погодження з державними органами влади, а тому не внесено до Державного реєстру нерухомих пам'яток. У с. Антонівка Тернопільської області було встановлено пам'ятний знак на місці перебування штабу УПА на чолі з Р. Шухевичем [18, с. 226]. Поблизу Кременця у навколишніх лісах вдалося виявити місце двох штабів УПА, на місці яких відбудовані окремі споруди, встановлені пам'ятні знаки, а за кілька кілометрів від Слов'ятина, на місці підстаршинської школи УПА (1943-1944) організовано музей ОУН та УПА [22, с. 11].

На честь 70-річчя УПА Дубенська міська рада відкрила пам'ятну скульптуру Богородиці (2012) [3]. Протягом 2002-2008 рр. завершеного вигляду набув меморіальний комплекс «Борцям за волю України» у м. Любомлі Волинської області, який споруджено за підтримки Голови обласної організації Української народної партії Б. Загреви [5]. Аналогічна скульптурна композиція встановлена у с. Розточки Івано-Франківської області (2013). Під фігурою Богоматері зображено Архангела Михаїла, який в одній руці тримає меч, а у другій – Герб України. Ці два символи візуалізують героїчну боротьбу вояків УПА. На місці захоронення вояків УПА у смт. Славське 2010 р. була створена архітектурна композиція у вигляді стилізованої каплички з іменами українських героїв-націоналістів на стінах, у центрі якої – бронзова чаша із символічним

вічним вогнем [14, с. 8].

Звитягу українських повстанців у Львові увічнює Стіна Пам'яті вояків УПА (зображені відзнаки УПА), яку споруджено на частині так званого Марсового поля на Личаківському цвинтарі, де після Другої світової війни поховано кількасот загиблих солдат та офіцерів силових структур СРСР. 21 листопада 2008 р. у центральну крипту меморіалу перепоховали останки невідомого воїна УПА (псевдо – Гордий) з с. Містковичі Самбірського району. На могилі встановлено скульптуру Архистратига Михаїла з мечем [24].

Поштовхом до будівництва пам'ятних знаків українсько-польського збройного протистояння у роки Другої світової війни послужило започатковане В. Ющенком українсько-польське примирення, яке відобразилося на будівництві нових меморіалів, що вшановують жертв з обох сторін. Аналіз пам'ятників, присвячених українсько-польській комунікації/протистоянню/співпраці, відображає винятково трагічний характер відносин між українцями та поляками напередодні й у роки Другої світової війни. Представники польської влади намагалися у пам'яткоохоронній роботі акцентувати увагу на злодіяннях відділів УПА на Волині у 1943 р. Частина польських пам'ятних знаків на Волині й у Львівській області відкрита з порушеннями українського законодавства (без археологічних ексгумацій), нерідко за усною домовленістю представниками української та польської влади [23]. Зокрема, належно не оформлено документи щодо спорудження у с. Гута-Пеняцька Бродівського району Львівської області пам'ятного знаку у вигляді хреста на честь загиблих польських мешканців села у ході нацистської операції. На відкритті меморіалу 28 лютого 2009 р. В. Ющенко наголосив на необхідності примирення між двома народами [4]. Подібні акції можна пояснити лише бажанням В. Ющенка та його оточення знайти підтримку щодо євроінтеграційного курсу у сусідній Польщі. Контраверсійного значення набув пам'ятник смт. Підкам'янь Львівської області, який за кошти громадських організацій Республіки Польща (РП) увічнював поляків, які загинули у 1944 р. [29]. Зрозуміло, що такі заходи викликали невдоволення частини громадсько-політичних діячів області, зокрема представників ВО «Свобода», які апелювали до центральної та львівської влади про те, що польська сторона блокує встановлення аналогічних пам'ятників воякам УПА у Надсянні.

Лише після складних і довготривалих пере-

говорів на центральному та регіональному рівнях досягнуто згоди про спорудження меморіалу у с. Павлокомі (Республіка Польща) на пошану загиблих українців у березні 1944 р. в ході нападу польських збройних загонів. На відкритті меморіалу 13 травня 2006 р. у с. Павлокомі Президент України В. Ющенко у своєму виступі висловив переконання, що ця зустріч, попри минулу трагедію, стане взірцем для Європи та започаткує нову добу у взаєминах між обома державами та народами [16]. Натомість Президент РП Л. Качинський вважав, що зустріч у с. Павлокомі відбулася задля того, щоб «разом віддати шану українським та польським жертвам минулих років». Чи не тому окремі журналісти трактували, що польський президент фактично «не помітив» того, що цей захід було присвячено вшануванню пам'яті українських жертв, відтак виявив неповагу до України [17]. Відтак надпис двома мовами на монументі містив компроміс: «Вічна пам'ять 366 жертвам трагічно загиблих 13 березня 1945 року в селі Павлокомі», і не зазначав хто ж насправді є винуватцем цієї трагедії. Жодним словом не було згадано про вояків АК, які у цей час здійснювали напади на села, де домінувало українське населення [8, с. 254].

Чимало дискусій викликала ексгумація влітку 2008 р. останків понад 200 поляків, вбитих, за попередніми оцінками експедицією Л. Попека, упівцями у серпні 1943 р. у с. Острівці Волинської області. Польське радіо повідомило про розкопки та знайдені сотні останків малих дітей – до 6 років і 50 дітей – до 12 років. Решта скелетів, за припущенням поляків, належала їхнім матерям [19]. Для з'ясування результатів розкопок у Львові було створено комісію, яка заявила, що кількість віднайдених останків польські археологи завищили удвічі. У відповідь поляки відмовилися підписувати створений комісією акт, в якому фіксували останки 136 знайдених осіб. Польські археологи продовжували наполягати на віднайдені ними останків 261 особи [35]. Надалі у польських ЗМІ кількість жертв продовжувала зростати: від 300 до 500, а згодом – понад тисячу й аж до 1800. На думку депутата Львівської облради (ВО «Свобода») О. Козака, президент Б. Коморовський напередодні жовтневих виборів до Сейму прагнув відібрати у Л. Качинського голоси крайніх правих [21]. За дорученням Президента України з державного бюджету було виділено кошти для облаштування кладовища у цьому селі [28]. Польська сторона, як правило, не виділяла кошти на

аналогічні цілі у своїй країні.

Прагнучи не загострювати взаємовідносини з РП, місцева українська влада Волинської та Рівненської областей не форсувала пам'яткоохоронні заходи як щодо вшанування пам'яті поляків, так і українців, які загинули 1942-1944 рр.

На відкритті пам'ятного знаку 14 жовтня 2011 р. 73 загиблим українцям у с. Гончий Брід Волинської області влада уникла конкретизації – не вказала причини загибелі українців. Натомість було уникнуто провокативних слів «замордовані», «бандити», які нерідко вживали представники польської влади та науки, характеризуючи українське підпілля [33]. Аналогічну ціль переслідувала влада та місцеві еліти (прагнучи збільшити електоральний рейтинг), коли відкривала меморіал у вигляді пам'ятного обеліска у с. Красному Саді Волинської області (2012) [6] на честь загиблих 104 мешканці села. Характерно, що на меморіалі конкретизовано від кого загинули мешканці села – нацистських і польських військовиків. Обеліск встановлено за кошти державного, обласного та районного бюджетів, а також меценатів. З цією ж метою відкрито пам'ятник у с. Охнівка Володимир-Волинського району 1 квітня 2013 р. у пам'ять 120 загиблим українцям. Вважаємо, що кількість відкритих пам'ятників українцям у цьому регіоні була невеликою та не відповідала суспільним настроям населення.

Підсумовуючи варто наголосити, що українська влада протягом 2005-2014 рр. некваліфіковано підходила до формування місць пам'яті. Владні еліти маніпулювали інформацією та жертвами українсько-польського збройного протистояння у роки Другої світової війни. Спочатку це виражалася в євроінтеграційних прагненнях адміністрації В. Ющенка, яка, орієнтуючись на підтримку Республіки Польща, нехтували/жертвувала об'єктивним висвітленням ролі та значення ОУН та УПА у Другій світовій війні. Натомість адміністрація В. Януковича навмисно підтримували будівництво пам'ятників, які б засвідчували, на їх переконання, злочини вояків УПА у роки Другої світової війни, задля політичної орієнтації на ідеологічних прибічників в Україні та Російську Федерацію.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Амар Тарік Сиріл. Інакша, але подібна, чи подібна, але інакша? Публічна пам'ять про Другу світову війну у пострадянському Львові. URL: <http://historians.in.ua/index.php/istoriya-i-pamyat-vazhki-pitannya/183-taryk-syryl-amar-inaksha-ale-podibna-chy-podibna-ale-inaksha-publichnapamyat-pro-druhu-svitovu-viynu->

u-postradyanskomu-lvovi

2. Андрій Лопушанський відкрив пам'ятник Степану Бандері у Турці. URL: <https://www.facenews.ua/news/2012/88899/>

3. Біля залізничного вокзалу в м. Дубні з'явилася скульптура Богородиці – пам'ятник воїнам УПА. *Дзеркало плюс*. 2012. 4 жовтня (№ 40). С. 8.

4. Борковський А. Президентська молитва: сьогодні на Львівщині Віктор Ющенко та Лех Качинський вшанують пам'ять замордованих поляків та українців: участь Президентів України та Польщі Віктора Ющенка і Леха Качинського в церемонії вшанування пам'яті загиблих жителів знищеного 28 лютого 1944 р. польського села Гута Пеняцька на Львівщині. *Україна молода*. 2009. 28 лютого (№ 38). С. 2.

5. Борців за волю України у Любомлі увіковічнює у меморіалі їхній побратим. URL: http://www.volynnews.com/news/archive/bortsiv_za_volyu_ukrayiny_u_lyubomli_uvikovichnyv_u_memoriali_yikhni/y_pobraty_m_foto/

6. Боярчук П. Пам'ять красного саду буде вшановано. URL: <http://memorial.kiev.ua/statti/1293-pamjat-krasnogo-sadu-bude-vshanovano.html>

7. В Івано-Франківській області відкрили пам'ятник Степану Бандері 13 октября 2008. URL: <http://newzz.in.ua/newzz/1148824188-v-vano-frankivskij-oblast-vdkrili.html>

8. В'ятрович В. Друга польсько-українська війна. 1942-1947. Київ: ВД «Киево-Могилянська академія», 2011. 288 с.

9. В'ятрович В. Місце захоронення Головного командира УПА Романа Шухевича як предмет суспільних дискусій. Український визвольний рух. Львів, 2007. 36. 10: До 100-річчя від дня народження Романа Шухевича. С. 323-337.

10. Відкрито пам'ятник С. Бандері. URL: <http://www.webcitation.org/6BSrOLbOW>

11. Відкриття пам'ятника Степана Бандери у м. Сколе (ч. 1). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=75lJhmv-tIE>

12. Гаврилів Б. Вшанування пам'яті провідника ОУН Степана Бандери: про пам'ятники і пам'ятні місця С. Бандери в Івано-Франків. обл. *Краєзнавець Прикарпаття*. 2008. № 12. С. 15-20.

13. Головний герой ОУН знову в Угорниках. *Західний кур'єр*. 2010. 26 серпня. С. 2.

14. Гончаренко А.О. Образно-тематичні та структурно-композиційні принципи візуалізації подій української історії Другої Світової війни у монументальній скульптурі України 1990-х – 2000-х рр. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті. Харків: ХДАДМ. № 3, 2014. С. 7-10.

15. Гриневич В. Радянська міфотворчість довкола Великої Вітчизняної війни. Сторінки воєнної історії. 36. наук. статей. Київ, 2006. Вип. 10. Ч. 1. С. 21-36.

16. Гук Б., Вербовий М. Павлокома – пам'яті та примирення. *Наше слово*. 2006. 21 травня. С. 1-2.

17. Горчица А. «Воїнам УПА» чи «повстанцям»? Як поляки реагують на меморіальні написи. URL: <http://www.istpravda.com.ua/artizles/2011/04/28/37321/>

18. Денисенко Г. Воєнна історія України в контексті дослідження і збереження культурної спадщини. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2011. 289 с.

19. Знайдено останки понад 200 жертв УПА – польське радіо (15 серпня 2011). URL: <http://www.istpravda.com.ua/shorrt/2011/08/15/52280/>

20. Ключак В. У Трускавці поставили пам'ятник Бандері. URL: <http://www.webcitation.org/6BSwE7IB2>

21. Козак О. Волинська трагедія: Янукович і пам'ять для історичної пам'яті. URL: <http://www.istpravda.com.ua/columns/2011/08/31/53489/>

22. Кучерук О. Музей визвольної боротьби ХХ століття: непростий шлях становлення. Пам'ятки України: історія та

культура. 2006. № 1-2. С. 2-13.

23. Литвин М. Гута Пеняцька: нацистський слід польської трагедії 1944 року. URL: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/podrobici/guta-penyacka-nacistskiy-slid-polskoyi-tragediyi-1944-roku>

24. Меморіал Української Повстанської Армії. URL: <http://lviv-lychakiv.ukrain.travel/uk/memorials/memorial-ukrajinskoji-povstanskoji-armiji.html>

25. Михайлу Макаруку – воюку УПА – на фасаді Мильчанської середньої школи, що у Дубенському районі відкрили меморіальну дошку 21 листопада 2012 року. *Замок*. 2012. 22 листопада. (№ 48). С. 4.

26. На Украине торжественно открыли очередной памятник Бандере. URL: <http://www.newsru.com/world/27aug2007/stepan.html>

27. Огієнко В. Два в одному: «храм» та «етнографічний музей» у репрезентації Меморіального комплексу пам'яті жертв Голодоморів в Україні. URL: <http://www.memory.gov.ua/publication/dva-v-odnomu-khram-ta-etnografichnii-muzei-u-reprezentatsii-memorialnogo-kompleksu-pamyu>

28. Одарченко В. Волинь – Люблін: «Просимо вибачення... чекаємо вибачень». URL: <http://www.radiosvoboda.org/a/24948122.html>

29. Открытие памятника жертвам бандеровского террора в селе Подкамень (Львовская область). URL: <http://szturman.livejournal.com/343705.html>

30. Пам'ятник Степану Бандері. URL: <http://lviv.ridne.net/node/1234>

31. Памятник Степану Бандере открыт на Украине. URL: <http://www.webcitation.org/6BSrErzJB>

32. Перець С. У Здолбунові відкрито пам'ятник Степанові Бандері. URL: <http://newlife.rv.ua/index.php/holovna/9-cat-all/3297-u-zdolbunovi-vidkryto-pam-iatnyk-stepanovi-banderi>

33. Романюк Н. Молитвою каяттям... Час примирив жертв польсько-українського конфлікту 1943-1944 рр. Чому ж не завжди знаходять порозуміння живі? URL: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/1964/163/69864/>

34. Савчук Б., Палійчук У., Червінський А. Вшанування пам'яті про національно-визвольні змагання 40-х – початку 50-х рр. ХХ сторіччя в монументальній скульптурі Прикарпаття. *Галичина: всеукраїнський науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис*. / Прикарпат. нац. ун-т. ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ, 2013. Ч. 24. С. 362-368.

35. Скандал з жертвами УПА – їх неможуть порохувати. URL: <http://www.istpravda.com.ua/shorrt/2011/08/31/53591/>

36. У Струсові на Тернопіллі теж встановили пам'ятник Бандері. URL: <http://te.20minut.ua/Podii/u-strusovi-na-ternopilli-tezh-vstanovili-pam039yatnik-banderi-156342.html>

37. У Чорткові відкрили пам'ятник Степану Бандері. URL: <http://lypa.com.ua/2012/10/23/u-chortkovi-vidkryly-pamyatnyk-stepanu-banderi/>

38. Узлова І. Бандера в Кременці. URL: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/1936/116/68873/>

39. Шула А. Бучач уже з Бандерою. URL: <http://te.20minut.ua/Podii/buchach-uzhe-z-banderoyu-73913.html>

40. Яневич Б. Пам'ятки національно-визвольної боротьби. *Галичина: всеукраїнський науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис*. 100 років від дня народження Романа Шухевича / Прикарпат. нац. ун-т. ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ, 2008. Вип. 14. С. 555-563.

41. Янчук І. В Івано-Франківську в урочистій обстановці відкрили пам'ятник провідникові ОУН Степану Бандері. URL: <http://vidgolos.com/623-v-ivano-frankivsku-v-urochistiji-obstanovci.html>

Popovych Oleksiy

The UPA against the AK in Monuments, Memorial Complexes, Burial Places (2005-2014)

The paper analyzes the state policy in the sphere of historical narration formation in Ukrainian society through the creation of new memorial places, in particular, the peculiarities of the actions of the Presidential Administrations of the presidents of Ukraine V. Yushchenko and V. Yanukovich are mentioned. The local regional and national peculiarities of memorial places creation, which were expressed in the construction of monuments, memorial complexes and memorial symbols, are characterized.

The genre features of the monuments, which served as the means of psychological influence on common people of the state, and were pointed out as the part of certain historical events perception and ideology formation. The main idea of the paper is the substantiation of the manipulative actions of the Presidential Administrations of the presidents of Ukraine, regional authorities and individual politicians in the creation of new memorial places related to the history of the OUN, the UPA and the AK in order to raise their own electoral rating by political and ideological orientation.

The paper also states that the monumental-memorial space, dedicated to the Ukrainian liberation movement, became meaningful at Viktor Yushchenko's presidency. The initiator, as well as the leader in the establishment of the chronicles of the OUN and the UPA, became the western regions of Ukraine, in which the largest number of such monuments and memorials was built. The motive for the construction of memorable signs of Ukrainian-Polish military confrontation during World War II was Ukrainian-Polish reconciliation started by V. Yushchenko and initiated the creation of new memorials commemorating the victims on both sides. The analysis of the monuments dedicated to Ukrainian-Polish communication/confrontation/cooperation reflects the exceptionally tragic nature of relations between Ukrainians and Poles before and during World War II.

The findings and argument of the paper have expanded the conceptual and methodological principles of analysis of Ukrainian liberation movement image/conception theory formation in the middle of the 20th century as an integral part of national/historical memory.

Keywords: OUN, UPA, AK, Ukrainian-Polish confrontation, national memory, memorial places

Надійшла до редакції / Received: 24.11.2018

Схвалено до друку / Accepted: 23.12.2018